

Na Kopaoniku, u samom kanjonu Samokovske reke, podignuta je brana. Voda ove planinske rečice više ne ide niz dubodolinu nego cevima, skoro pet kilometara strminom kanjona da bi se dole, kod Đorovog mosta sjurila u mašinsku kućicu, gde su tribine i ostala oprema za proizvodnju električne energije. Uprkos tome, koritom bi trebalo da teče najmanje 22 odsto od višegodišnjeg prosečnog protoka, voda bi morala da prolazi bar ribljom stazom... Ali, kad voda krene cevima ostaje samo potocić nedovoljan za ribe a i za jaz koji je nekada, odavde 18 kilometara vodio Dragoljub Mijatović u svoje selo Sušicu. Ne ostaje takozvani ekološki minimum vode ni na većini drugih reka u ovom kraju, posle podignutih brana za mini-hidroelektrane. A, njih u slivu reke Jošanice pa do Ibra ima 17 i, shodno urbanističkim planovima i energetske programima, biće ih još, čak i na prostoru Nacionalnog parka Kopaonik. Jer, država Srbija se obavezala da do 2020. godine obezbedi 27 odsto od ukupne potrošnje struje iz obnovljivih izvora. Tu su, naravno, pored hidropotencijala, i sunce, vetar, biogas...

No, u ukupnoj količini megavata iz obnovljivih izvora mini-elektrane mogu proizvesti tek tri odsto. Međutim, uveliko se grade, ne samo na pomenutom području Kopaonika i Jošaničke Banje već i dalje, na dugim lokacijama. Plan je da ih bude više od pedeset, uglavnom u planinskim predelima koji pripadaju gradu Kraljevu.

A, to povećano interesovanje investitora proističe iz čiste računice. Naime, putem cena kilovata „zelene” energije iz hidroelektrana, dvostruko većim od uobičajene i koje dostižu do deset evrocenata, vlasnici pomenutih mini-elektrana su od države i te kako povlašćeni. Posebno što im se ta cena garantuje 12 godina od priključenja elektrana na mrežu. Pošto se mini-elektrane takozvanog diverzionog tipa podižu uglavnom na planinskim vodotocima meštani tamošnjih sela su se u početku, uglavnom zbog obećanja većeg zapošljavanja, prećutno odriicali svojih potoka i reka. Ali, kada su uvideli da se rečna voda odvodi cevima i da korita kilometrima, naročito tokom leta, ostaju suva, podigli su glas. Istina, davno je na sve to upozoravala dr Jelena Drmanac iz Jošaničke Banje, koja danas kaže da je njena borba bila neuspešna i da su razni moćnici posao već obavili i ugrozili reku Jošanicu i njene pritoke, a moguće i samu Jošaničku Banju.

- To nisu „zeleni” nego „crni” kilovati. Kako bi se drugačije nazvalo to što je toliko prekida rečnih tokova, promena tokova reka, nestajanje vodopada, uništavanje biljnog i životinjskog sveta, onemogućavanje navodnjavanja... Čak i tamo gde su nekim čudom, recimo, ostavljene te riblje staze, one su takve da ribe moraju biti prave akrobate... - naglašava i danas dr Jelena Drmanac. U prilog njenom stavu išla je i ocena stručnjaka Zavoda za zaštitu prirode koji su još tada, dakle 2013. godine, naglasili, da su radovi i gradnja mini-elektrana ugrozili i oštetili ekosistem Jošaničke Banje u većoj meri i na širem području.

Kasnije, pre dva meseca meštani Ušća na Ibru su protestovali zbog, kako su naveli, otimanja reke Studenice i nekoliko manjih reka u njihovom kraju. Na Studenici je, recimo, planirana gradnja tri hidroelektrane i podizanje brane od oko 13 metara zarad stvaranja omanjeg jezera samo pet kilometara ispod manastira. Protivljenje eventualnom pregrađivanju reke Lopatnice najavili su i meštani sela Tolišnice u kome su „Srbijašume” privedle kraju gradnju velikog mrestilišta potočne pastrmke uz tvrdnju „da je reku bolje poribiti nego zajaziti”. Tako, sve je veće negodovanje zbog gradnji mini-elektrana na svakom „potoku”, naročito kada su meštani uvideli da im reke „presušuju”, da nestaju ribnjaci, vodenice, vodopadi, turistički potencijali, a da je čak na tri mini-elektrane u nizu samo jedan zaposlen.

Sve u svoje vreme

Na Samokovskoj reci, na lokaciji Kadijevac, kako smo u tekstu i pomenuli, podignuta je brana za mini-hidroelektranu. To je samo stotinak metara od vodozahvata Mijatovića jaza, dugog 18 kilometara, a koji su doskora meštani sela Žutice kod Raške planirali da obnove, ali nisu mogli bez podrške države koje nije bilo.

A, pomenuti jaz je Dragoljub Mijatović iz Žutice kod Raške gradio od jeseni 1927. godine. I, teško su opisivi svi naponi i iskušenja kroz koja je sa radnicima u tom poduhvatu prolazio. Spajali su provalije, kopali tunele, korito „klesali” na kamenim liticama okačeni o užad. Ali, nije se odustajalo i 14. avgusta 1928. godine u Žuticu, na njegovo imanje Mijatovića stigla je voda. Baš u godini koja je bila sušna pa je, koliko sutradan počelo navodnjavanje. I, zapisao je Dragoljub da je te jeseni umesto pet hiljada kilograma slabih šljiva ubrao trideset hiljada dobrih, slatkih i jedrih. Tako je bilo i u jabučaru, u voćnjaku, na njivi...

Za ovaj graditeljski podvig utrošio je oko dvesta hiljada ondašnjih dinara. Kad je svoj san ostvario i tadašnjeg ministra oduševio od države je dobio osamdeset hiljada kredita. Zatim, posle teksta u „Politici” o ovom graditeljskom podvigu, objavljenom 17. oktobra 1928. godine, stizalo mu je čestitanje sa svih strana pa čak i iz Amerike, a od Sekule Zečevića, vlasnika beogradske firme „Veleauto” dobio je dar od deset hiljada dinara.

Odkora, eto, kad bi meštani Žutice i smogli snage da jaz obnove vode ne bi bilo ni za elektranu ni za jez...

Izvor: politika.rs